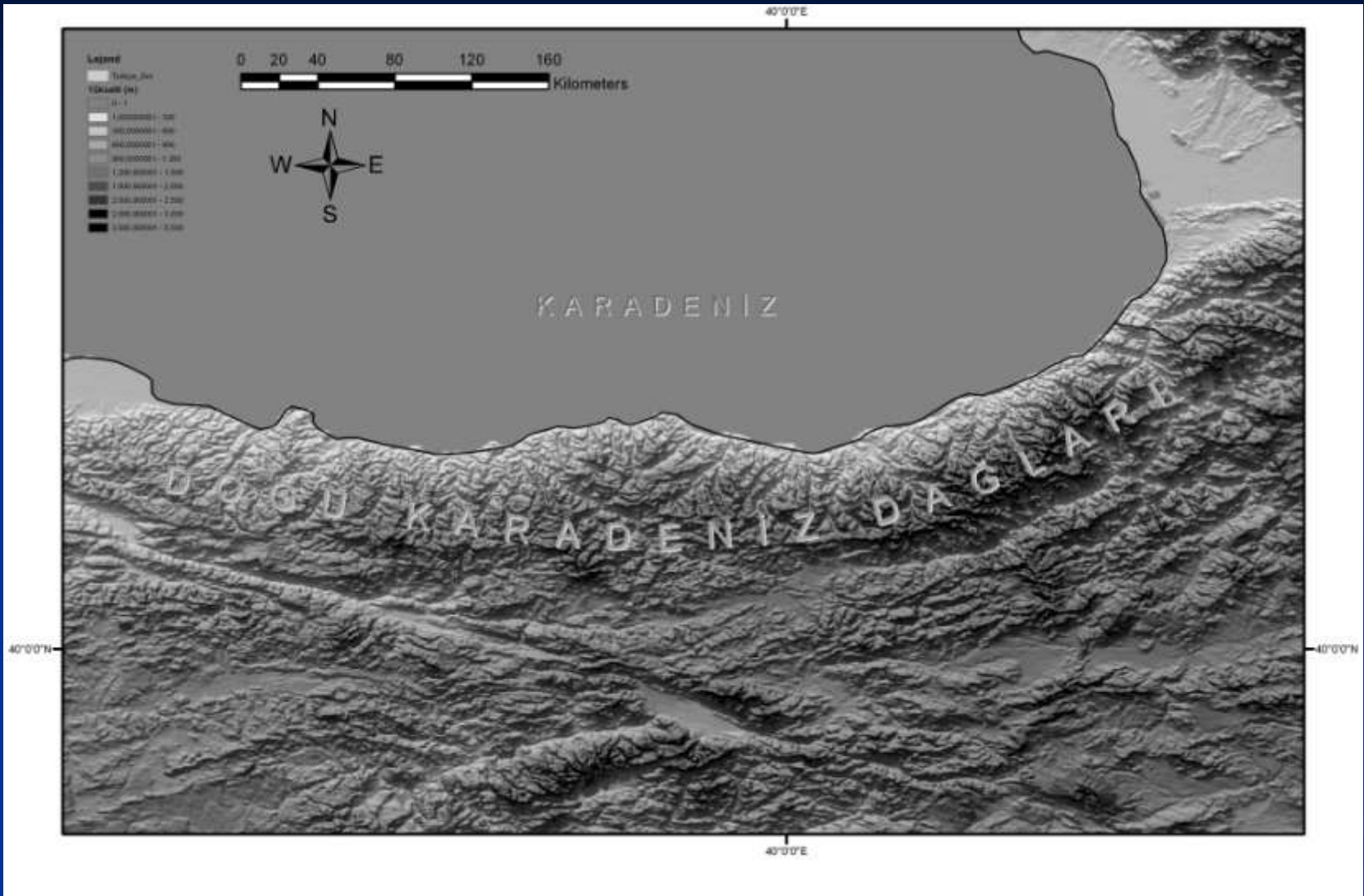

**SU YOKSA DERE YOK, DERE
YOKSA DOĞA YOK, DOĞA
YOKSA TURİZM DE YOK**

Doç. Dr. Barbaros Gonençgil
Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu
(TÜRÇEK)
Yönetim Kurulu Başkanı

Farklı ekosistemleri bir arada barındırması nedeniyle bir “jeokompleks” olarak tanımlayabileceğimiz Doğu Karadeniz Bölümü, dünyanın ekolojik anlamda en zengin ve korunması gereken alanlarının başında gelmektedir.

Doğu Karadeniz Bölümünde yerel halkın, çevreci sivil toplum kuruluşlarının (STK), üniversite ve araştırma kuruluşlarının yıllardır ortaya koymaya çalıştığı gerçeklik ve sürdürmeye çalıştığı korumacı yaklaşımların temel nedeni bu zengin ve hassas ekosistem özelliğidir.

Yükseltinin kısa mesafelerde artması, yüksek yağışla beslenen akarsu ve derelerin yüzeyde dar ve derin vadiler açmasıyla Doğu Karadeniz'in özellikle kuzeye, Karadeniz'e bakan yamaçlarında yerleşim ve insan faaliyetlerini güçleştirmiştir.

Kıyılarda giderek yoğunlaşan nüfus bu alanlarda yaşanan çeşitli çevre sorunlarının (atıklar, kıyı çizgisi değişiklikleri, hava kirliliği, doğal alan kayıpları vb.) temel nedeni haline gelmiştir.

Bununla birlikte 800-1000 m.lere kadar çıkan dağınık yerleşmeler ve 1200-1600 m.ler seviyesinde, yaylalarda görölen betonlaşma ve beraberinde yaşanan çevre sorunları Doğu Karadeniz dağlık alanlarının temel sorunları haline gelmiştir.

Ayrıca son yıllarda “eko-turizm” adı altında yapılan faaliyetler de doğal ekosistemi tehdit edecek boyutlara ulaştığı da bir diğer gerçekliktir.

Bu açıdan başta Doğu Karadeniz olmak üzere dağlık alanları tehdit eden temel sorunları maddeler halinde şöyle verebiliriz:

- ✓ Doğal yapıya uyumsuz betonlaşma
- ✓ Atıklar
- ✓ Avcılık
- ✓ Biyolojik tür kaçakçılığı
- ✓ Kaçak ağaç kesimleri
- ✓ Yangınlar
- ✓ Hayvancılık faaliyetleri
- ✓ Tarım faaliyetleri ve erozyon
- ✓ Sanayi ve enerji tesisleri
- ✓ Kontrolsüz ve aşırı turizm faaliyetleri
- ✓ Maden ve taş ocağı işletmeleri
- ✓ İklim değişiklikleri

Turizm Açısından Doğu Karadeniz

Doğu Karadeniz'de sürdürülebilir bir eko-turizm bölge ekonomisi kadar çevresel değerler açısından da önem taşımaktadır.

Çünkü sürdürülebilir bir turizmin temeli çevrenin korunmasına dayanmaktadır.

Aksi taktirde yörede başlayan turizm olgusu çevresel tahribatlar nedeniyle 10-15 yılda oltadan kalkabilecek, geriye telafisi mümkün olmayan çir çevresel tahribat kalabilecektir.

Sürdürülebilir Turizm Açısından Doğu Karadeniz'de Su Kaynakları

Doğu Karadeniz'de doğal yaşam için olduğu kadar turizmin de can damarı “su”dur. Gerçi, turizm bileşenleri içinde birçok faktör sıralamamız mümkün olmakla birlikte Doğu Karadeniz için su, bir yandan yüzeyi şekillendiren diğer yandan doğal hayata can veren temel kaynaktır.

Doğu Karadeniz Havzası kısa mesafelerde büyük yükselti farkı içermesi ve yüksek yağış toplamı nedeniyle kısa ancak debisi yüksek akarsular tarafından aşındırılmaktadır.

Böylece ortaya çıkan dar ve derin vadiler ile yamaç stabilitesi açısından hassas koşullar bu akarsuların özellikle karların erime mevsiminde debilerinin daha da artarak sel ve taşkınlara neden olmasına imkan vermektedir.

Öte yandan küresel ısınma ve su noksanlığı problemlerinin ortaya çıkmaya başladığı son yıllarda Doğu Karadeniz Havzasının su potansiyeli de dikkat çekmeye başlamıştır.

Suyun ve su kullanımının evrensel olduğuna yönelik açıklamalarla su kaynaklarının kullanımı konusunda uluslararası kriterler oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Bu gelişmeler suyun ticari bir mal olarak algılanmasını da beraberinde getirmiştir.

Bugün geldiğimiz noktada ise su ile birlikte soluduğumuz hava da ticarileşmeye başlamıştır.

Yakın yıllarda ortaya çıkan hidroelektrik santrali (HES) projeleri, suyla bağlantılı olarak doğal yaşamı tehdit ettiği kadar, turizmin de dahil olduğu sosyo-ekonomik tüm süreçleri de tehdit etmektedir.

Rakamlar ve planlar mühendislik çalışmalarının ürünü olmakla birlikte doğal sistemler üzerindeki baskılar ve sosyal maliyetler bugüne kadar hiçbir mühendislik projelerinde ele alınmamıştır.

Bu nedenle birçok bilimsel çalışmada olduğu gibi bu tarz HES ve benzer projeler için ortaya konan çevresel etkiler, tahmin edilenin de üzerinde olabilmektedir.

Canlı hayatı kadar doğal yapı ve diğer akarsu özelliklerinin bozulmasına neden olan çevresel tahribatın detayları artık bilinen gerçeklerdir.

Bu noktada, Doğu Karadeniz Havzasında yapılan veya projelendirilen HES'lerin çevresel etkilerinin yanında başka bir noktaya da dikkat çekmek gerekmektedir.

Karbon Ticareti Açısından HES'ler ve Doğu Karadeniz Havzasının Durumu

Türkiye'de günümüz itibariyle 45'in üzerinde projenin emisyon ticaretine konu olduğu bilinmekle birlikte bunların içinde 11'i HES projeleridir.

HES'ler enerji üretimi sırasında termik yada doğal gaz santrallerinde olduğu gibi karbon salımı yapmadıkları için "gönüllü piyasası"ndaki sertifikasyon standartları açısından iyi birer satıcı durumundadırlar.

Gönüllü karbon piyasalarına belli bir standart hizmeti veren ve “Gold Standart” olarak anılan yapılanmanın kriterlerine göre 15-20 MW’a kadar nehir tipi HES’ler karbon piyasalarında karbon denkleştirme adına iyi bir satıcı konumunda görülmektedir.

Bu durumda nehir tipi HES’ler hem elektrik üretiminden ve hem de karbon ticaretinden kazanç sağlayacaklar birer yatırım olarak görülebilir.

Bu açıdan bakıldığında Doğu Karadeniz Havzası için düşünülen yüzlerce nehir tipi hidroelektrik santralindeki (HES) ısrarı anlamak ancak mümkün olabilmiştir.

Doğal kaynaklara dayalı her türlü faaliyetin sürdürülebilir olması taşıma kapasiteleri ve ekolojik hassasiyetler açısından değerlendirilmesi gereken kurallar zincirine dahil olması gerekmektedir.

Başka kelimelerle, Doğu Karadeniz gibi dünyanın koruma öncelikli hassas ekolojik bölgelerinden biri olan bir alan için planlanan yatırım ve faaliyetlerde öncelik bu çevresel hassasiyetin korunması olmalıdır.

Ancak sayıları 600'ü aşan HES proje ve inşaatlarının bu nadir doğal özelliklere zarar vermemesi de mümkün değildir.

İklimlerde görülen değişimler kaçınılmaz olmakla birlikte etkileri dünya için olmasa bile uygarlık için büyük bir risk oluşturmaktadır. İnsan kaynaklı faktörler açısından iklim değişikliği ile mücadele etmek doğru bir yol olmakla birlikte, kaçınılmaz olan değişikliğe adaptasyon yollarını aramak da üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Bununla birlikte doğal kaynaklara dayalı her türlü faaliyetin sürdürülebilir olması taşıma kapasiteleri ve ekolojik hassasiyetler açısından değerlendirilmesi gereken kurallar zincirine dahil olması gerekmektedir.

Başka kelimelerle, Doğu Karadeniz gibi dünyanın koruma öncelikli hassas ekolojik bölgelerinden biri olan bir alan için planlanan yatırım ve faaliyetlerde öncelik bu çevresel hassasiyetin korunması olmalıdır.

Karbon piyasasındaki avantajların da cazip hale getirdiği HES projelerinin Doğu Karadeniz ekosistemine onarılması mümkün olmayan zararlar vereceği kaçınılmaz bir gerçek olarak görölmektedir.

Her metresinde suyun hayati önem taşıdığı Doğu Karadeniz derelerinin mevcut doğal özellikleriyle gelecek nesillere korunarak aktarılması gereken bir emanet olduğu unutulmamalıdır.

Çünkü su yoksa dere yok, dere yoksa doğa yok, doğa yoksa turizm de yoktur.

